

Ииб N49

Ш. ртемендеев

Манастын

бабалык

чагы

Башы

I. МАНАСТЫН АТАЛАРЫ.

Түп атасы Түбөйкан,
Түбүнөн кыдыр даарыган,
Душманын оттой каарыган,
Түбөйкандан Тогойкан,
Тогойдон Шыгай, Ногойкан,
Ногойкандын балдары,
Бай, Жакып, Ороз, Үсөндү,
Ушулардын тушунда,
Ногойдун эли түзөлдү.
Ногойдун уулу төрт болгон,
Бет алган жагы өрт болгон,
Беттешкен жоолор мерт болгон.
Атканы мылтык түз болгон,
Ар кылган иши күч болгон,
Алышкан жоолор мыш болгон.
Ай ааламды жараткан,
Атыша чыккан душманды,
Алсыратып бир жолу,
Ар кайсы жакка тараткан.
Калмактын журтун какшаткан,
Кара кытай, манжуну,
Жылдырбай бутун аксаткан.
Барандын журтун бас кылган,
Менменсиген душмандын,
Көргөн күнүн аз кылган.
Самаркан жерин жай кылган,

Салышканда душманды,
Тактасынан тайгылткан.
Байыртан берки жомокчу,
Баары ушундай кеп айткан,
Арстан Манас баатырдын,
Эли Ногой деп айткан.
Ногойдон чыккан Манас-деп,
Ногой деген ошо сөз,
Атасынан калган кеп,
Баатыр Ногой өлгөндө,
Барса келбес чын жайды,
Барып акыр көргөндө,
Аксакал уулу Орозду,
Ордуна туруп кан болгон,
Кандыгы журтка даң болгон.
Ногой кандын төрт уулу,
Атасынан жаш калып,
Калың кара көп журтту,
Кармай албай маң болуп,
Ар кылган иши кам болуп.

2. КЫТАЙЛАР НОГОЙДУН ЭЛИН БАСЫП АЛГАНЫ.

Кара-кытай манжунун,^у
Каны туушаң кеп угуп,
Каарман баатыр Ногой кан,
Өлгөн экен деп угуп,
Калдайларга акырып,
Дуудуу менен доотайдын,
Амбал менен чыйтайдын,
Баңбаң менен доргонун,^у
Баары жогун чакырып,
Эми Туушаң кеп айтат:
"Менин айткан сөзүмдү,
Уккула, журтум деп айтат,
Күн батышта буруттун,
Каны Ногой өлүптүр,²
Кайрылбас жайды көрүптүр.
Жаш калыптыр балдары,
Жай баракат жатыптыр,
Эл-журтунун барлары.
Кара-кытай манжудан,^у
Толкуган кол баргыла,
Тозоку бурут журутка,^у
Тополонду салгыла.
Талкалагын жерлерин,
Такыр кыргын элдерин,
Олжо кылгын малдарын,
Ойрон кылгын жандарын".

Деп, ошонтуп Туушаңкан,
Катуу буйрук кылганы,
Калың кара көп манжуу,
Кан буйругун укканы,
Чоң Бээжиндин ордого,^у
Кол жыйылып толуптур,
Кан Алооке, Кырым кан,^у
Кол башчы алар болуптур.
Толкуган кошун кол жүрдү,
Тоону бузуп мол жүрүп,
Толкуган дайра кол жүрдү.
Каптаган кыян сел жүрдү,
Канча калың кол жүрдү,
~~Канча калың кол жүрдү,~~^у
Калкылдаган мол жүрдү.
Таандай болуп чуркурап,
Талааны басып буркурап,
Ийри-буйру жол менен,
Илек-илек кол менен,
Ит баспаган бел менен,
Кийик көрсө атып жеп,
Бир биринен сатып жеп,
Чычкан көрсө кабып жеп,³
Ышкындын башын үсүп жеп,³
Чөптүн башын бүсүп деп,
Суурду көрсө сууруп жеп,

Таранда менен чаранда,
Казанга салып кууруп жеп.
Аябай ачка болушуп,
Арадан Нарын суу кечип,
Анда санда бел чечип,
Анжиян тоосун таянып,
Анда санда жай алып,
Качыр минип калкылдап,
Ажалга эми жакындап,
Ар ашууну ашышып,
Анжиянга түшүшүп,
Ысык жерди көрдү эми,
Айткан сөзү момундай,
Кызык жерди көрдү эми,
Алма жаңгак күбүлүп,
Түшкөн жерге келди эми.
Аштык менен күрүчү,
Бышкан жерге келди эми.
Анжиянды жакалап,
Намангендин тушуна,
Келип калды ушунда,
Самарканда сарттарды,
Сабап кирип келди эми,
Аргымагын коркойтуп,
Качкан элди көрдү эми,
Ок атар киши калбастан,
Өлгөн жерге келди эми,
Бирин бири олжолоп,

Бөлгөн жерге келди эми.
Дарбыз, коон жарышып,
Тойгон жерге келди эми.
Тегеректеп Ногойду,
Алсыратып Арганды,
Астын-үстүн сапырып,
Ары карай жапырып,
Жийде, жаңгак күбүлүп,
Жигит жандан түнүлүп,
Самаркан элин талады,
Сарттын баарын сабады.
Алтын, күмүш тапкын деп,
Абдан кыйын иш кылды.
Кайран жакшы бул элди,
Камап жатып мыш кылды.
Кайран түрктүн семиз кой,
Айдап келип союшуп,
Аппак майга тоюшуп,
Кажы-кужу сүйлөшүп,
Бийчилери бийлешип,
Кызык болду бул жерде,
Элдин баарын сапырды,
Көрбөйсүңбү капырды.
Алооке кан, Кырым кан,
Курачыга кеп айтып,
Ой аярлар деп айтып,
Эми кандай кылабыз,
Качан элге кайтабыз.

Канга барып биз эми,
Кандай сөздү айтабыз?
Алооке деген кан экен,
Айбаты кыйын жан экен.
Өң аярлар сурады,
Качан кайра кайтабыз,
Элге не деп айтабыз?
"Кете турган аскерге,
Алооке кан кеп айтты.
Намысына бүттү деп,
Бизге чыдап жатты деп,
Алты күндө кеткиле,
Алооке деген кан чыккан,
Айбатынан жан чыккан.
Канды мындай коюңуз,
Караламак кытайдын,
Кабарынан болуңуз.
Колдун баары чуркурап,
Жолго кирди буркурап.
Кыжылдашып ырдашып,
Кадимкидей жыргашып,
Анжыян тоосун ашты эми,
Арадан Нарын кечти эми,
Кадимкидей жол менен,
Аргымак атты минишип,
Кадимки жолго киришип,
Аргымак аты керкейип,
Бутунда кепич тепейип,

Буудак-буудак эл менен,
Мурдагы келген жол менен,
Атайын келген жол менен,
Аман кетти эл менен.
Аны таштап коелу,
Ары жагында Алооке,
Кабарынан бололу!
Аярлары кеп айтат,
Кеп айтканда нени айтат?
"Кан Ногойдун балдарын,
Каратып карма деп айтат.
"Ал Ногойдун тукуму,
Түбүндө бирди кылат-деп,
Кара кытай манжуну,
Акыры бир күн кырат-деп,
Анда Алооке куп деди,
Аярлар сөзүн эп деди.
Ногой кандын төрт уулун,
Текши кармап алайын,
Башына көк кийгизип,
Көйкапка айдап салайын.
Алооке кан, Кыргыз кан,
Экөө турду кеңешип,
Акылдарын теңешип,
Желдеттерди аткарды,
Ой тоонун баарын каратып,
Кан Ногойдун төрт уулун,
Кармап алды бүпбүтүн.